

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Suomen Punaisen Ristin turvatalopalveluiden saavutettavuus

Vammaisen nuoren oikeus olla nuori

Selda Demirtas

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö
(210 op)

4/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Tekijät: Selda Demirtas

Opinnäytetyön nimi: Suomen Punaisen Ristin turvatalopalveluiden saavutettavuus – vammaisen nuoren oikeus olla nuori

Sivumäärä: 38 ja 5 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Tarja Nyman

Työn tilaaja(t): Suomen punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalo

Vammaisia koskevaa tutkimustietoa on alettu kunnolla julkistaa vasta vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien sopimuksen ratifioinnin jälkeen. Ratifiointi velvoittaa maan tekemään tutkimusta. Aiempi vammaisiin ihmisiin keskittynyt tutkimus on pitkälti graduja ja muita koulujen lopputöitä. Omasta vammaisuudestani johtuen olen aina ollut kiinnostunut siitä miten vammaiset ihmiset voitaisiin parhaalla mahdollisella tavalla integroida muuhun yhteiskuntaan ja sen tarjoamiin palveluihin. Samoin Suomen Punainen Risti on harjoittelupaikkana kiinnostanut minua aina. Onnistuin pääsemään SPR:lle harjoitteluun vasta viimeiseen kehittävään harjoitteluun ilmaistuni kiinnostukseni erityisesti turvatalopalveluita ja niiden kehittämistä kohtaan.

Tämän työn tarkoitus on tarkastella Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalon palveluiden saavutettavuutta ja kehittää sitä. Erityisenä näkökulmana on saavutettavuus fyysisesti vammaisten nuorten näkökulmasta, mutta työssä on tuotu esiin saavutettavuuden useat ulottuvuudet. Opinnäytetyön tilaajana toimii Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalo, jossa ymmärretään saavutettavien palveluiden merkitys kaikille nuorille. Samalla tiedostetaan kuitenkin se tosiasia, että tilat, joissa turvatalo toimii ovat esteelliset. Turvatalolla ei myöskään ole fyysisesti vammaisia nuoria asiakkaina. Turvatalon työntekijät pohtivat mistä se johtuu, miten siihen voi vaikuttaa ja miten vammaisia nuoria voi palvella esteellisistä tiloista huolimatta.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tutkimusaineiston keräämiseksi toteutettiin webropol-kysely, joka lähetettiin sähköpostilinkkinä Espoon alueen, lastensuojelun, perhesosiaalityön, vammaissosiaalityön, ohjaamotalon ja nuorisopoliklinikan työntekijöille sekä koulujen kuraattoreille. tavoitteena oli selvittää kuinka monella on asiakkaanaan vammaisia nuoria ja ovatko he koksaa ohjanneet nuoria turvatalopalveluiden piiriin. Jos eivät, miksi? Kyselyyn tuli 25 vastausta. Vastajamäärä jäi pienehköksi, koska kysely lähetettiin johtaville työntekijöille, jotka lähettivät sitä alaisilleen.

Toteutetusta kyselystä ilmeni, että suurimmalla osalla vastanneista on ollut asiakkaanaan vammaisia nuoria tai perheitä, joissa on vammaisen nuori, mutta vain harva on ohjannut heitä edelleen turvatalolle. Syyksi tähän kerrottiin huoli siitä miten nuori pärjää turvatalolla ja epätietoisuus siitä mitä kaikkia palveluita turvatalolla oikeastaan tarjotaan.

Asiasanat: etsi 3-7 nuoret, palvelut, saavutettavuus, yhdenvertaisuus, turvatalo

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme NGO and youthwork

Author: Selda Demirtas
Title: Accessibility in Finnish red cross youth shelters – disabled youth's right to be young
Number of Pages: 38 and 5 attachment pages
Supervisor(s): Tarja Nyman
Subscriber(s): Finnish red cross youth shelter Espoo

In Finland there hasn't been much research about people with disabilities before the convention of the rights of people with disabilities. However the convention of the rights of people with disabilities obligates Finland to do research about people with disabilities now.

I have always been very interested in Finnish red cross as an internship placement. As a young person with disability myself I have always been especially interested about ways to integrate young people with disabilities into using the same youth services that other young people use. Especially Finnish red cross youth shelters have always been interesting to me. That is why I spent my last internship in the Finnish red cross youth shelter of Espoo.

The object of this thesis is to examine ways to make Finnish red cross youth shelter services more accessible to young people with disabilities. The building where the youth shelter is located is not physically accessible so the important thing is to find ways to help young people with disabilities without their having to get into the youth shelter.

The employer of this thesis is Finnish Red Cross youth shelter of Espoo. The youth shelter offers easy access services for young people who need people outside of the family to talk to or difficulties with their sleeping pattern. Youth shelters also offer support for the parents when it feels difficult to manage alone in the situations that are going on in home.

The research method of this thesis was qualitative research method. To gather research material for this thesis, a survey was made. The survey was sent to social workers and other people working with youth in the Espoo area. Also people working in schools like school nurser or psygocist were included to the people who this survey was sent.

In the survey it was asked how many of those who answered had ever had young people with disabilities or their families as their customers and if they had ever adviced them to contact youth shelters to get help. Most of those who answered had had young people with disabilities as their customer but very few had adviced them to contact youth shelters. Most of the answerers told the reason was that they weren't sure how or if the youth shelters could actually help their customers with disabilities. Most of the answerers also didn't know about the accesability of youth shelter services and were hoping to learn more.

Keywords: write 3-7 youth, services, accessibility, equality, youth shelters

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	SUOMEN PUNAISEN RISTIN TURVATALOTOIMINTA	7
2.1	Näistä turvatalotoiminta koostuu	8
3	VAMMAINEN NUORI TUEN TARVITSIJANA.....	10
3.1	Liikuntarajoitteisista nuorista Suomessa.....	11
3.2	Lait yhdenvertaisten palveluiden taustalla	14
4	TURVATALOTOIMINNAN SAAVUTETTAVUUDEN JA ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMINEN.....	16
4.1	Ihmisoikeusperustaisuus tässä työssä	21
5	MIKSI VAMMAISIA NUORIA EI OHJATA TURVATALOPALVELUIDEN PIIRIIN?.....	25
6	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	28
	LÄHTEET.....	32
	LIITTEET	34

1 JOHDANTO

Tässä työssä tutkin Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalon palveluiden saavutettavuutta ja sitä, miten sitä voitaisiin parantaa, jotta turvatalolla voitaisiin palvella entistä paremmin kaikkia niitä nuoria, jotka apua tarvitsevat. Merkittävänä lähteenä ja pohjana opinnäytetyössäni toimii keväällä 2019 tehty kysely, jolla selvitettiin turvatalotyön ihmisoikeusperustaisuutta. Selvityksen perusteella esteettömyys on yksi niistä kysymyksistä, joka on puhuttanut turvatalojen työntekijöitä paljon. Esteettömyyskysymysten lisäksi on pohdittu fyysisesti vammaisen nuorten asemaa tilanteissa, joissa täytyy päästä äkkiä ulos esimerkiksi tulipalon sattuessa. Lisäksi kyselyssä tuli esiin huoli siitä, että sairaanhoidollinen vastuu voi joidenkin vaikeasti vammaisten nuorten kohdalla olla liian suuri.

Itsekin vammaisena nuorena tulen pohtimaan opinnäytetyössäni vammaisuuteen liittyviä kysymyksiä paljon myös omakohtaisen kokemuksen kautta. Lisäksi lähdeaineisto on hyvin verkkopainotteista keväällä 2020 koko maailmaa riepottelevan koronaviruksen aiheuttamien julkisten tilojen, kuten kirjastojen sulkemisen vuoksi. Päädyin Punaisen Ristin turvatalolle harjoitteluun ja opinnäytetyön tekijäksi kenties hieman poikkeuksellista reittiä. Opintojeni alusta asti olin ollut kiinnostunut Punaisesta Rististä järjestönä ja harjoittelupaikkana. Lisäksi suuri intohimoni on löytää tapoja, joilla vammaiset nuoret voisivat tulla osallisiksi samoista palveluista kuin muutkin nuoret. Onnekseni Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalolla nähtiin tämän opinnäytetyön merkitys, kun kysyin harjoittelupaikkaa ja kerroin, että tarvitsisin myös opinnäytetyön tilaajan ja, että minulla on myös idea opinnäytetyölle.

Opinnäytetyöni on merkittävä selvitys siitä, miten Punaisen Ristin turvataloilla voitaisiin toimia entistä paremmin Punaisen Ristin periaatteiden mukaisesti, joita ovat: **inhimillisuus, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus ja ykseys**, (punainenristi.fi/periaatteet, 2020) ja näiden puitteissa palvella kaikkia tarvitsijoita. Tarkoitus on yrittää löytää ratkaisuja myös johdannon alussa mainittuihin seikkoihin, joita turvatalon työntekijät ovat pohdineet kuvitellessaan tilannetta, jossa fyysisesti vammaisen nuori pyrki turvatalopal-

veluiden piiriin. Tarkoitus on myös muistuttaa, että kun turvatalon toiminnasta viestitään, voitaisiin fyysisesti vammaisille nuorille saavutettavien palveluiden olemassaoloa pitää esillä.

Tämän opinnäytetyön toisessa luvussa esittelen turvatalojen toiminnan ja sen mistä kaikista osista turvatalojen palvelut muodostuvat. Uskon, että monella on todellisuudesta poikkeava käsitys siitä, millaista työtä turvataloilla oikeasti tehdään. Minä itse ainakin kuvittelin turvataloilla tehdyn perustyön hyvin toisenlaiseksi kuin mitä se todellisuudessa on. Käytin harjoittelussani Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalolla paljon aikaa siihen, että ylipäänsä tutustuin toimintaan. Harjoittelun aikana minulle selvisi, että saavutettavia palveluita on jo, mutta niistä ei todennäköisesti tiedetä tarpeeksi kentällä. Siksi valitsin varsinaiseksi tutkimusmenetelmäkseni kvalitatiivisen kyselytutkimuksen. Kvalitatiivinen kyselytutkimus tuntui parhaalta vaihtoehdolta, koska havaitsin, että todellinen haaste on turvatalopalveluista tiedottamisessa. Väliaikaismajoitusta lukuun ottamatta kaikkia turvatalon palveluita voidaan hyvin pieniä muutoksia tekemällä toteuttaa saavutettavasti. Asiaa pohdittuani olen jopa sitä mieltä, että joissakin tapauksissa vammaisen nuori voisi majoittua myös väliaikaismajoituksessa kunhan asia järjestetään esimerkiksi vammaispalvelun sosiaalityöntekijän kanssa yhteistyössä.

Kolmannessa pääluvussa pohdin vammaisen nuoren elämää ja avun tarvetta. Ristiriitaisen välillä miten paljon riippuvaisempi vammaisen nuori on muista ihmisistä verrattuna ikätovereihinsa ja sen välillä miten suurta vastuuta vammaisen nuori joutuu itsestään ja asioistaan kantamaan heti täysi-ikäistyttyään on suuri. Vastuun ja riippuvuuden rinnalla kulkee jatkuvasti myös vaarallinen mahdollisuus palveluviidakkoon eksymisestä ja toisaalta aivan täydellinen yksin jääminen kaikkien mieltä askarruttavien asioiden kanssa.

Neljännessä pääluvussa tarkastelen ihmisoikeusperustaisuutta tässä työssä. Lisäksi pohditaan, sitä miksi on tärkeää, että vammaiset nuoret pääsisivät osallisiksi samoista palveluista kuin muutkin nuoret. Viidennessä pääluvussa esittelen tutkimuksen tulokset ja kuudennessa pääluvussa esitän tutkimuksesta nousseita käytännön ideoita ja ajatuksia saavutettavuuden toteuttamiseksi ja parantamiseksi turvatalon toiminnassa.

Tutkimusprosessin aloittaminen tuntui ensin hieman haastavalta. Kysely tutkimusmenetelmänä oli ensimmäinen ajatus, joka päähäni tuli, kun aloin pohtia keneltä haluan

saada tietoa tätä tutkimusta varten ja miten se on järkevintä toteuttaa. Kulutin kuitenkin jonkin verran aikaa yrittäen keksiä jonkun toisen sopivan tutkimusmenetelmän. Kysely tuntui alusta asti niin itsestään selvältä vaihtoehdolta, että pelkäsin sen olevan liian helppo ja itsestään selvä valinta. Omasta vammaisuudestani johtuen minulla oli myös kokemusperäistä tietoa siitä millaisiin asioihin vammaisia nuoria auttavat ammattilaiset ovat erikoistuneet ja kiinnostavat huomiota. Tästä johtuen minulla oli oletama niistä syistä, jotka ovat johtaneet siihen, ettei nuorten turvataloilla liiemmin nähdä vammaisia nuoria asiakkaina. Tästä johtuen oli hieman haastavaa rakentaa kysely sillä tavalla, etteivät esittämäni kysymykset ohjaa vastaamaan tavalla, joka vahvistaa käsitystäni. Käytin kyselyssäni melko paljon avoimia kysymyksiä. Uskon kuitenkin onnistuneeni kyselyn laadinnassa sillä vastaukset yllättivät minut. Haasteeksi osoittautui myös vastaajajoukon tavoittaminen. Vastaajien määrä jäi melko pieneksi, koska kysely toteutettiin lähettämällä se johtaville sosiaalityöntekijöille, joita pyydettiin jakamaan sitä alaisilleen. Työntekijät, jotka saavat päivittäin valtavasti sähköpostia eivät välttämättä ehtineet tai edes huomanneet kyselyä. Yritin pitää kyselyn lyhyenä, jotta kynnyks siihen vastaamiseen olisi mahdollisimman matala. Koenkin saaneeni riittävästi vastauksia kattavan kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

2 SUOMEN PUNAISEN RISTIN TURVATALOTOIMINTA

Turvatalotoimintaa harjoitetaan osana Suomen Punaisen Ristin humanitääristä työtä. Tätä varten järjestö ylläpitää Suomen Punaisen Ristin nuorten turvataloja. Turvatalojen tarkoituksena on avun ja tuen antaminen kriisissä oleville nuorille sekä tarvittaessa heidän perheilleen. Turvatalotoiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jonka keskeisenä tavoitteena on vähentää huostaanottoja. Nuoret sekä heidän perheensä haaveutuvat vapaaehtoisesti toimintaan. Toiminta perustuu vapaaehtoisten ja alan ammattilaisten väliseen yhteistyöhön. (Turvatalon omavalvontasuunnitelma 2018-2019, 15)

Punaisen Ristin nuorten turvatalo tarjoaa useita erilaisia matalankynnyksen palveluita nuoren elämän tueksi. Turvatalo on osa Punaisen Ristin toimintaa ja sen toimintaa ohjaavat punaisen ristin periaatteet, jotka esitellään johdannossa.

Erityisen merkittäviä periaatteita tämän työn kannalta ovat **inhimillisuus**: Inhimillisen kärsimyksen estäminen ja lievittäminen kaikin tavoin on Punaisen Ristin tärkein

tehtävä ja toiminnan päämäärä. Sen tavoitteena on suojella elämää, terveyttä ja ihmisarvoa. Se edistää ihmisten välistä ymmärrystä, ystävyyttä, yhteistyötä ja pysyvää rauhaa. Ja **tasapuolisuus**: Punainen Risti pyrkii lievittämään ihmisten kärsimyksiä pelkästään avun tarpeen, ei kansallisuuden, uskonnon, rodun, poliittisten mielipiteiden tai yhteiskunnallisen aseman perusteella. Se antaa etusijan niille, jotka ovat suurimmassa hädässä. (punainenristi.fi/periaatteet, 2020) Halu näiden periaatteiden mahdollisimman kokonaisvaltaiseen ja aitoon toteuttamiseen on Espoon nuorten turvatalolla olemassa. Kyse on vain niiden keinojen löytämisestä, joilla se mahdollistetaan ja varmistetaan.

Majoitustoiminnan lisäksi turvatalolla on muutakin toimintaa. Nuoret voivat saada yksilöllistä keskusteluapua tai asiakkaana voi olla koko nuoren perhe. Tämä asiakkuus ei vaadi majoittumista turvatalon tiloissa. Lisäksi turvatalolla on itsenäistymistä tukevaa toimintaa ja Kotipolku-hanke, joka on suunnattu hieman vanhemmille nuorille ja on alun perin käynnistetty nuorten asunnottomuutta ehkäiseväksi hankkeeksi.

2.1 Näistä turvatalotoiminta koostuu

Seuraavaksi käsittelen turvatalotoiminnan muotoja siten, kun ne on kuvattu Punaisen Ristin verkkosivuilla ja ITU-hankkeesta kirjoitetussa tutkimusraportissa.

Väliaikajamajoituksessa tarjotaan nuorelle turvallinen yösija. Majoituksen puolella tarjotaan myös unirytmitystä nuorille sekä yksilö – ja perhetyötä. (punainenristi.fi/nuorten turvatalot, 2020) Yksilö – ja perhetyön piiriin ohjaututaan useimmiten sosiaali- tai perhe – ja sosiaalityöntekijän kautta, mutta nuori tai vanhempi voi myös itse soittaa ja ilmaista toiveensa päästä keskustelemaan jonkun kanssa. Usein unirytmityksessä ollut nuori perheineen jää unirytmitysjakson jälkeen vielä perhetyön asiakkaaksi.

Espoossa on nuorten turvatalolla itsenäistyvien nuorten tuen tarpeisiin pyritty vastaamaan itsenäistymisen tukemisen palvelulla, joka alkoi hankkeena, mutta on nykyisin vakiintunutta toimintaa. Toiminta keskittyy täysi-ikäiseksi tulevien nuorten tukemiseen perhe -, verkosto ja yksilötuen sekä vapaaehtoisen tukikummitoiminnan keinoin. Ajatus hankkeesta syntyi, kun nuorten turvataloilla, sekä lastensuojelun ja aikuissosiaalityön puolella ruvettiin kiinnittämään huomiota nuoriin, joiden kohdalla siirtymä kohti itsenäistä elämää oli tapahtunut melko suunnittelemattomasti. (Malm, 2018,11)

Turvatalon majoituspuolen ja itsenäistymisentuen toiminnan lisäksi on vielä Kotipolku -hanke, jonka kohderyhmänä ovat täysi-ikäiset nuoret. Idea hankkeesta syntyi, kun itsenäistymisentuen piiriin hakeutui jatkuvasti täysi-ikäisiä nuoria, joilla oli ongelmia arjenhallinnassa ja esimerkiksi asunnottomuutta. Kotipolun nuoria autetaan arjen haasteissa ja heidän itsenäistä asumistaan tuetaan ja heidän ongelmiinsa pyritään löytämään vastauksia yhdessä heidän ja heidän lähiyhteisönsä kanssa. (Punainen Risti.fi/nuortenturvatalo, 2020)

Yllä esiteltyjen toimintamuotojen lisäksi turvatalolta tehdään jonkin verran vierailuja kouluihin ja erilaisille /messuille, sekä muiden yhteistyökumppaneiden tilaisuuksiin ja osallistutaan yhteisiin työryhmiin. Turvatalojen työntekijät ja vapaaehtoiset päivystävät myös Mieli Ry:n hallinnoimassa sekasin-chatissa. Verkossa autettujen nuorten määrä on moninkertaistunut. Vuonna 2016 verkossa autettujen nuorten määrä oli 124, kun vuonna 2018 se oli jo 1409 (Suomen punaisen ristin vuosikertomus, 2018, 26) Verkossa autettujen nuorten määrän huima nousu johtuu Punaisen ristin aktiivisesta työstä Sekasin-chat päivystyksessä.

Sekasin-chat on myös vammaisille nuorille sopiva palvelu, koska se on olemassa verkossa. Chatiin hakeutuminen ei edellytä paikan vaihdosta vaan sinne voi mennä jonotamaan millä tahansa laitteella, jolla pääsee internettiin. Sekasin-chatiin osallistuminen ei myöskään edellytä kykyä puhua. Monilla vaikeasti vammaisilla on käytössä jonkinlainen sähköinen kommunikaation apuväline tai muuten kyky käyttää tietokonetta kirjoittamalla tai katseohjauksella. Kommunikoiminen sähköisillä laitteilla voi olla mahdollista, vaikka puhuminen ja kynällä kirjoittaminen olisikin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Sen tiedon valossa, että vaikeasti vammaiset nuoret saattavat hakeutua chat-palveluihin ja muihin sähköisen auttamisen kanaviin on mielestäni myös erittäin tärkeää huomioida että, ohjelmat ovat yhteensopivia erilaisten apuvälineiden kanssa tai esimerkiksi luettavissa ruudunlukuohjelmalla. Tätä puoltaa myös EU:n saavutettavuusdirektiivi.

3 VAMMAINEN NUORI TUEN TARVITSIJANA

Yleisesti tunnettu tosiasia on, että nuoruus itsessään on hämmentävää ja ristiriitaista aikaa ihmisen elämässä. Omakohtaisesta kokemuksesta tiedän, että vammaisen nuoren kohdalla kaikki nuoruuteen ja itsenäistymiseen liittyvä on tavallistakin hämmentävämpää ja ristiriitaisempaa. Levänen (1991) toteaa, että vammaisuus voi haitata nuorta saamasta realistista käsitystä itsestään. Vanhemmat ja muut hänen kanssaan toimivat voivat ohjata häntä tavanomaista tiukemmin ja yrittää harjoittaa häntä muiden kaltaiseksi, mutta myös ylisuojella. Vammaisten nuorten alemmuuden tunne voi saada alkunsa jo lapsena, jos sosiaalinen kasvuympäristö ylikorostaa vammaisuutta. (Ahponen, 2008, 165).

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, päivätoimintaa, henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, 3.4.1987/380, 8§)

Avustajan työnantajana toimiminen on vammaisen nuoren vastuu viimeistään silloin kun hän tulee täysi-ikäiseksi, ellei avustajapalveluita järjestetä palvelusetelillä. Samoin vastuu kuntoutussuunnitelmista ja tarvittavien etuuksien hakeminen.

Kaiken vastuun keskellä pitäisi löytää itsensä ja kokeilla kaikenlaista uutta, johon teini-iässä herää kiinnostus. Vaikeavammaisen nuoren itsenäistymispyrkimyksiä voivat kuitenkin rajoittaa avustajat tai niiden puute sekä mahdollisesti ylihuolehtivat vanhemmat.

Omaa kotia pidetään jokaisen henkilökohtaisena tilana, jonka määräysvalta on ihmisellä itsellään. Vaikeasti fyysisesti vammaisen on kuitenkin pidettävä oma kotinsakin avoimena henkilökohtaisille avustajille tai asumispalveluyksikön työntekijöille. Oman näköinen elämä mahdollistuu useimmiten vain heidän avullaan. Joskus itsenäinen asuminen tuntuu kuitenkin taistelulta tuulimyllyjä vastaan. Jo kotona voi vanhempien olla vaikea ajatella, että heidän vammaisen lapsensa, jota on koko hänen tähänastisen elämänsä ajan hoivattu, autettu ja suojattu haluaisi itsenäistyä. Toisaalta lapsuuden kodin ulkopuolinen maailma voi tuntua uhkaavalta ja pelottavalta vaikka vanhemmat kannustaisivatkin itsenäistymään.

Viimeistään haasteita ilmenee silloin kun muutto omaan kotiin on asumiskokeilun jälkeen ja sosiaalityöntekijän avustuksella tapahtunut. Kaikki avustajat ja työntekijät eivät välttämättä ymmärrä mitä itsenäisesti asuminen vammaisen nuoren kohdalla tarkoittaa. Onko siis ihme, jos vaikeasti vammaiset nuoret ovat yksinäisiä, syrjäytyneitä tai ahdistuneita?

Helena Ahposen haastattelututkimuksessa vuodelta 2008 haastateltavat nuoret pohivat omaa suhdettaan henkilökohtaiseen avustajaansa. Onko kyseessä puhtaasti ammatillinen suhde vai ystävyys-suhde vai jotain siltä väliltä? Suurin osa tutkimuksen nuorista totesi, että suhteessa avustajaan on kyse jostain ystävyys – ja ammattisuhteen välillä, joku kuitenkin oli myös sitä mieltä, että avustaja on hänen ystävänsä. (Ahponen, 2008, 155) Henkilökohtaisesta kokemuksesta tiedän, että henkilökohtaisen avustajan kanssa tulee vietettyä niin paljon aikaa, että avustaja-avustettava suhteesta väistämättä syntyy jotain ystävyuden kaltaista, jotta se ylipäänsä voi toimia. Omakohtainen kokemukseni kuitenkin kertoo myös, että hyvän ystävän palkkaaminen avustajaksi ei välttämättä ole kovin hyvä idea vaan ainoastaan mutkistaa toimintaa. Seuraavassa kappaleessa esittelen Invalidiliiton ja THL:n yhdessä tekemän tutkimuksen, jonka aiheena on vammaisten nuorten hyvinvointi. Tutkimus osoittaa, että vammaiset nuoret voivat moninkertaisesti pahoin ikätovereihinsa verrattuna ja kokevat myös yksinäisyyttä. Henkilökohtainen avustaja voi olla niitä harvoja sosiaalisia kontakteja, joita vammaisella ihmisellä elämässään on. Silloin tuskin on ihmeellistä, jos vammaisen ihmisen pitää avustajaa myös ystävänsä.

3.1 Liikuntarajoitteisista nuorista Suomessa

Vuonna 2019 julkaistussa Invalidiliiton ja THL:n yhteistyönä tekemässä tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää liikuntarajoitteisten nuorten määrää sekä heidän syrjäytymisriskiään ja elämänlaatuaan. Aineistona käytettiin syntymäkohortteja ja kouluterveyskyselyjen vastauksia. Sekä vuoden 1987 että vuoden 1997 syntymäkohortissa vaikeasti liikuntarajoitteisten määrä oli sama, 1,3% väestöstä. Kouluterveyskyselyyn vastaajista 0,8% koki olevansa vaikeasti liikuntarajoitteisia. Lukiolaisten keskuudessa määrä oli pienempi kuin perusasteella tai ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista. (Kivelä, Nummi-Koikkalainen, Ristikari, Hiekkala, 2019, 11)

Syntymäkohorttien nuorten syrjäytymistä tai riskiä tutkittiin kehitettyjen indikaattoreiden avulla:

Selvästi yleisimmät aineistossa esiintyneet indikaattorit ovat merkintä osastokäynnistä, saanut Kelan vammaisetsuuttamienelenterveyteen tai käytöshäiriöihin liittyen, merkintä psyykenlääkkeen ostosta tai alle seitsemän (7,0) keskiarvo yhteishaussa. Lisäksi liikkumisrajoitteisilla nuorilta puuttuu muita nuoria useammin merkintä toisen asteen yhteishausta. (Kivelä ym., 2019, 18)

Liikkumisrajoitteisilla nuorilla on muita nuoria yleisemmin osastokäynti tai he ovat saaneet Kelan vammaisetsuutta mielenterveyteen liittyvillä diagnooseilla: Liikkumisrajoitteisilla pojilla osuudet ovat 26,9 prosenttia vuonna 1987 syntyneiden joukossa ja 21,9 vuonna 1997 syntyneissä; liikkumisrajoitteisilla tytöillä vuonna 1987 syntyneillä 14,0 prosenttia ja vuonna 1997 syntyneillä 19,0 prosenttia; kun taas muiden nuorten keskuudessa osuudet ovat 6–7 prosentin tasolla molemmissa syntymäkohorteissa sukupuolesta riippumatta. (Mt.)

Merkintä psyykenlääkkeiden ostosta on 31,1 prosentilla liikkumisrajoitteisista tytöistä vuoden 1987 syntymäkohortissa. Saman kohortin pojilla osuus on 22,8 prosenttia. Muista nuorista kyseisessä kohortissa merkintä on 12,9 prosentilla tytöistä ja 8,6 prosentilla pojista. Vuoden 1997 syntymäkohortissa noin 26 prosentilla niin liikkumisrajoitteisista tytöistä kuin pojistakin oli merkintä psyykenlääkkeiden ostosta. Muilla nuorilla osuus on tytöillä 15,3 ja pojilla 10,7 prosenttia. (Mt.)

Alle 7,0 keskiarvo on lähestulkoon yhtä suurella osalla liikkumisrajoitteisista ja muista nuorista sukupuolittain ja kohorteittain, mutta osuuden taso vaihtelee. Vuonna 1987 syntyneillä liikkumisrajoitteisilla ja muilla pojilla osuus on noin 28–29 prosenttia ja samana vuonna syntyneillä tytöillä 12–14 prosenttia. Vuonna 1997 syntyneillä pojilla osuus on noin 22 prosenttia ja samana vuonna syntyneillä liikkumisrajoitteisilla tytöillä 10,6 prosenttia ja muilla tytöillä 7,1 prosenttia. (Mt.)

Vuonna 1987 syntyneistä liikkumisrajoitteisista pojista 20,7 prosentilla ja 17,3 prosentilla tytöistä ei ollut merkintää yhteishausta viiden vuoden ajalta sen jälkeen, kun he olivat täyttäneet 16 vuotta. Vuonna 1997 syntyneillä liikkumisrajoitteisilla pojilla osuus oli 13,5 ja tytöillä 6,8 prosenttia. Muilla nuorilla osuus oli kolmen prosentin luokkaa vuonna 1987 syntyneillä ja noin prosentin vuonna 1997 syntyneillä. (Mt.)

Kouluterveyskyselyssä esitettiin myös elämänlaatuun liittyviä kysymyksiä. Erityisen kiinnostavia ja hälyttäviä olivat luvut, joita oli saatu vammaisten nuorten kohtaamaa

kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa sekä mielialaa koskien. Kyselyn tulosten perusteella vammaiset nuoret kokevat kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää moninkertaisesti muihin nuoriin verrattuna. Vaikeasti vammaisista nuorista 46% raportoi tulleen kiusatuksi kuluvan lukukauden aikana. Toisaalta heistä 37% kertoi myös kiusanneensa muita. Vammattomien nuorten keskuudessa 18% raportoi kokeneensa tulleen kiusatuksi ja 14% kiusanneensa muita.

Liikuntarajoitteiset nuoret ovat kokeneet moninkertaisesti enemmän sekä varkauksia, väkivallalla uhkailua, että fyysistä väkivaltaa vammattomiin ikätovereihinsa verrattuna. Vammaiset nuoret ovat kokeneet myös häiritsevää seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua kaikissa mahdollisissa paikoissa, kotona, koulussa, internetissä ja kadulla viimeisen 12 kuukauden aikana moninkertaisesti enemmän kuin vammattomat nuoret. (Kivelä ym., 2019, 26)

Kouluterveyskyselyssä oli myös yhdeksän kysymystä, joilla kartoitettiin nuorten mielentilaa. Niistä seitsemän perustui GAD-7 mittariin. Kysymysten teemat olivat.

1. Hermostuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne
2. En ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani
3. Liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista
4. Vaikeus rentoutua
5. Niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan
6. Taipumus harmistua tai ärsyyntyä helposti
7. Pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua

Muita, ei GAD-7 testiin kuuluvia kysymyksiä olivat:

1. Vain vähäinen mielenkiinto tai mielihyvä erilaisten asioiden tekemisestä
2. Alakuloisuus, masentuneisuus, toivottomuus

Jokaiseen edellä mainittuun kysymykseen piti vastata sen mukaan, kuinka vallitseva olotila oli ollut vastaamista edeltäneiden kahden viikon aikana. Vaikeasti liikuntavammaiset nuoret olivat vastanneet kaikkiin edellä mainittuihin kysymyksiin niin, että heidän prosenttilukunsa oli moninkertainen vammattomiin nuoriin verrattuna.

Vammaiset nuoret olivat kyselyn mukaan myös moninkertaisesti tyytymättömämpiä omaan elämäänsä yleisellä tasolla kuin muut nuoret. He kokivat itsensä arvottomiksi ja elämänsä päämäärättömäksi. Kyselyn mukaan heillä on myös kokemus siitä, etteivät he pysty tekemään päätöksiään itse tai toteuttamaan niitä haluamallaan tavalla. (Kivelä ym., 2019, 33)

Vammaisten elinolosuhteiden muutospyrkimyksistä huolimatta vammaisten asema yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme määritellään edelleen vahvasti asiantuntijatiedossa ja asiantuntijakäytäntöjen kautta. Sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmä hallitsee useita yhteiskunnallisia - ja institutionaalisia käytäntöjä ja olosuhteita. Samalla tullaan määritelleeksi vammaisuutta, vammaisten henkilöiden asemaa ja tarpeita ikään kuin ulkoapäin, viranomaistahoilta käsin. (Eriksson, 2008, 7)

THL:n ja Invalidiliiton yhteistutkimuksen tutkimustulokset ovat mielestäni suorastaan järkyttäviä ja niiden lukeminen tuntuu todella pahalta, mutta samalla tämä tutkimus todistaa sen, että vammaiset nuoret ovat vähintäänkin samalla tavalla avun tarpeessa kuin muutkin ikätoverit. Joissakin tapauksissa avun tarve on jopa suurempi kuin muilla nuorilla. Kyse on vain siitä löytävätkö nuoret sellaisten palveluiden piiriin, joista olisi heille apua yksinäisyyden ja elämän muiden vaikeiden kysymysten pohtimiseen.

3.2 Lait yhdenvertaisten palveluiden taustalla

Suomalaisessa lainsäädännössä säädetään useammassa laissa yhdenvertaisesta oikeudesta saada tarvitsemiaan palveluita.

Yhdenvertaisuuslain (yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325) viidennessä pykälässä velvoitetaan viranomaiset edistämään yhdenvertaisuutta.

Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Velvollisuus suunnitelman laatimiseen ei koske evankelisluterilaista kirkkoa, ortodoksista kirkkoa eikä julkista hallintotehtävää hoitavaa sellaista

yksityistä, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähemmän kuin 30 henkilöä. (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325, 5 §)

Samaisen lain kahdeksannessa pykälässä kielletään syrjintä monien muiden perusteiden lisäksi myös sairauden tai vamman nojalla.

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325, 8§)

Suomalaisessa lainsäädännössä siis on lakeja, jotka velvoittavat kuntia järjestämään vammaisille ihmisille heidän tarvitsemansa palvelut ja lakeja, jotka kieltävät syrjinnän ja velvoittavat yhdenvertaiseen kohteluun muiden kanssa. Siksi onkin niin paradoksaalista, että vammaisten ihmisten yhdenvertaisen osallistumisen estävät juuri yhteiskunnan rakenteet, kuten Erikssonin sitaatissa todetaan. Vammaiset ihmiset päätyvät heti vammauduttuaan sellaisen palvelujärjestelmän piiriin, jossa pyritään tarjoamaan heille kaikki tarvittava hyvään itsenäiseen elämään. Tämä palvelujärjestelmä kuitenkin herkästi eristää vammaiset muusta yhteiskunnasta, koska ajatellaan, että vammaisten asioita hoitavat vain vammaiset itse tai vammaistyöntekijät. Jos vammaisella itsellään ei ole tietoa saatavilla olevista palveluista laajemmin, ei kukaan sitä yleensä myöskään tuo. Oman kokemukseni mukaan vammaispalveluissa ei nähdä vammaisia ihmisiä laajemmin vamman ulkopuolella eivätkä kaikki vammaiset nuoret esimerkiksi edes miellä olevansa nuoria, koska nuorille tyypillisten asioiden kokeileminen ja kokeminen yksin on usein hankalaa. Ihmiset ympärillä eivät myöskään välttämättä kannusta vammaista nuorta kokeilemaan omia rajojaan. Vammaton nuori kapinoi ja kokeilee rajojaan luonnostaan, mutta entä sitten, jos kapinoiminenkin on hankalaa ilman kenenkään apua?

4 TURVATALOTOIMINNAN SAAVUTETTAVUUDEN JA ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMINEN

Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalo oli erittäin miellyttävä paikka harjoittelulle ja opinnäytetyön tekemiselle. Olimme alusta asti yhtä mieltä siitä, että kaikkia apua tarvitsevia nuoria pitäisi kyetä kohtuuden rajoissa auttamaan ja tahtotila tälle turvatalon puolesta on erittäin kova. Espoon nuorten turvatalolla tiedostettiin kuitenkin myös tosiasiat. Käytössä olevat tilat ovat fyysisesti esteelliset. Siitä johtuen ihan kuka tahansa ei turvatalolle pääse, vaikka tarve siihen olisikin.

Opinnäytetyöni oli siis tarpeen sen selvittämiseksi, miten turvatalopalveluiden saavutettavuutta voitaisiin kehittää. Mennessäni ensimmäisenä päivänä harjoitteluun Espoon talolle sain erittäin kattavan ja selkeän perehdytyksen siitä mikä on Espoon nuorten turvatalo ja millaista työtä siellä tehdään. Oma käsitykseni turvatalotoiminnasta oli hyvin erilainen kuin miksi todellisuus osoittautui. Turvatalotoimintaa kuvitellessani ensimmäinen ja ainoa mielikuvani toiminnasta koski väliaikaismajoitusta, jonka kuvittelin painottuvan todellista enemmän akuuttien kriisitilanteiden hoitoon. Minulla ei ollut aavistustakaan muusta toiminnasta, joka majoituksen lisäksi on käynnissä ja muodostaa Espoon nuorten turvatalotoiminnan. Kuullessani, että majoituksen ja perhetyön lisäksi turvatalolla on kahdenlaista itsenäistymisen tukea, joissa molemmissa tehdään myös jalkautuvaa työtä, oli innoissani. Kyse ei siis ole siitä, ettei saavutettavia palveluita olisi olemassa vaan siitä, että vammaiset nuoret tai he, jotka heitä auttavat eivät todennäköisesti tiedä tai ole tulleet ajatelleeksi mahdollisuutta ohjata vammaisen nuori turvatalopalveluiden piiriin.

Saavutettavuus on omakohtaisen kokemukseni mukaan paljon laajempi asia kuin sen pohtimista pääseekö johonkin tilaan fyysisesti tai miten pääseminen jonnekin mahdollistetaan. Vaikka saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta edistäviä lakeja olisi kuinka paljon ei niillä ole paljonkaan arvoa, jos ne eivät toteudu käytännössä. Toki lakeihin ja asetuksiin voi aina nojata silloin, kun kokee kohdanneensa vääryyttä ja syrjintää vaikkapa jonkin henkilöön liittyvän syyn nojalla. Vaatii kuitenkin aivan valtavasti käynnistää prosessi, jossa asiaa tutkitaan ja myöhemmin ehkä löydetään syylliset ja määrätään heidät vahingonkorvauksiin henkisen ja/tai fyysisen kärsimyksen tuottamisesta. Kaikkein tärkeintä on kohdata nuori sellaisena kuin hän on, nuorena, ihmisenä, jolla on

haasteita, jotka eivät välttämättä suoraan edes liity vammaisuuteen. Vaikeasti vammaisen nuoren tukiverkko koostuu usein useista terveydenhuollon ammattilaisista. On neurologi tai terveystieteiden lääkäri kuntoutussuunnitelman tekoa ja terapioiden suosittelemista varten. Terapeutteja voi olla useita, jokainen huolehtimassa kuntoutuksen eri osa-alueesta, kuntoutusohjaaja neuvomassa millä hakemuksella mitään etuutta haetaan, viranomaiset Kansaneläkelaitoksella ja Sosiaalivirastossa joko myöntämässä tai epäämässä etuuksia, avustajat tai asumispalveluyksikön työntekijät huolehtimassa päivittäisestä avunsaannista, vanhemmat, jotka joko vaativat vammaiselta nuoreltaan itsenäisyyttä kaikissa niissä asioissa, joissa se on mahdollista, tai sitten eivät vaadi. Pahimmassa tapauksessa opettajat vihjailevat, että haastavat kouluaineet kannattaisi mukauttaa ja parhaassa tukevat omalla työllään vammaisen nuoren kasvua kohti itsenäisyyttä. Ongelma on kuitenkin se, että kun tukiverkko koostuu niin monesta palasesta, on täysin henkilöstä riippuvaista, tuleeko nuori nähdä kokonaisuutena, syvemmin kuin oman diagnoosinsa ja haasteidensa kautta.

Olin puhumassa opetushallituksen järjestämässä tilauskoulutuksessa eurooppalaisille nuorisotyöntekijöille. Oma aiheeni oli vammaisen nuoren kohtaaminen nuorisotyössä. Koulutuksessa puhujana oli myös yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston ylitarastaja Michaela Moua, jonka puheenvuoron aiheena oli vähemmistöstressi.

Vähemmistöstressi tarkoittaa ylimääräistä kuormitusta, joka johtuu syrjinnän kokemuksista tai pelosta. (väestöliitto.fi, 2020)

Mike Bury toteaa, että vammaisuus on ennemminkin yhteiskunnan yhteiskunnassa vallitseva vammaisten kohtelulla ja rakennetuilla esteillä luoma käsite, kuin vammasta tai sairaudesta itsestään johtuvaa. (Bury, 1996, 9) Asennevaikuttaminen tuntuu henkilökohtaisesti edelleen kaikkein tärkeimmältä vaikuttamisen osa-alueelta vammaisten asioihin vaikutettaessa. Lait ovat toki oikeudellisesti sitovia, mutta eivät ne silti paljon lohduta, jos yhteiskunnan vammattomat jäsenet eivät kykene näkemään vammaisia ihmisiä kykenevinä, osaavina ja pystyvinä. Toki sosiaalityöntekijöiden ja muiden vammaisen nuoren arjessa vaikuttavan ihmisen osalta kyse voi olla puhtaasti tietämättömyydestä. Väistämättä syntyy kuitenkin tilanne, jossa turvatalolla ei voida palvella kaikkia apua tarvitsevia nuoria, koska nuoria ei lähetetä kenenkään toimesta pal-

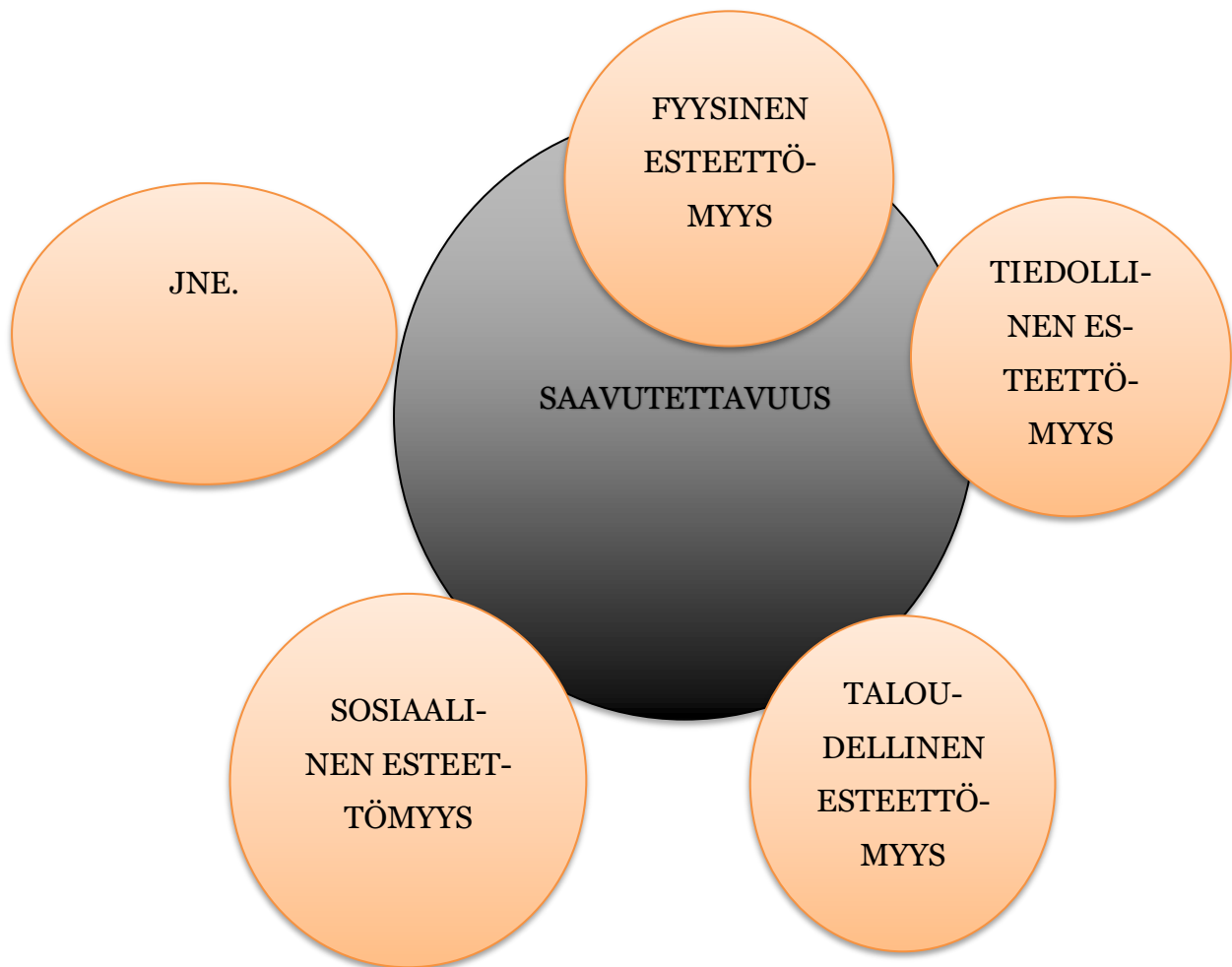
veluiden piiriin. Toinen asia on se, millaista fyysistä apua vaikeasti vammaiselle nuorelle on resurssit tarjota, mutta siihen voidaan uskoakseni vaikuttaa turvatalon ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyöllä.

opinnäytetyössäni ollaan siis vahvasti saavutettavuuden edistämisen ja palveluista viestimisen äärellä. Saavutettavuus nähdään nykyisin erityisesti verkkosisältöihin liittyvänä terminä.

Näkövammaisten kirjasto Celian verkkosivuilla sanotaan saavutettavuudesta näin:

Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä. Saavutettavuus tarkoittaa kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille ihmisille. Termejä saavutettavuus ja esteettömyys käytetään usein toistensa synonyymeina. Sana saavutettavuus on kuitenkin vakiintumassa niihin tilanteisiin, kun puhutaan verkkopalveluista, ja esteettömyys on käytössä erityisesti silloin, kun kyseessä on fyysinen ympäristö. (celia.fi)

Minun työssäni Saavutettavuus ja esteettömyys kulkevat termeinä rintarinnan ja loimittainkin. Parhaiten tätä saavutettavuuskäsitteen monimuotoisuutta kuvaa kaavio, jonka löysin teoksesta Miksi joka paikkaan pitää päästä? (Kilpelä, 2013, 63

Kuvio 1 Saavutettavuuden osa-alueet

Ajatukseni on, että vaikka SPR:n Espoon nuorten turvatalon tilat ovat esteelliset, heidän tarjoamansa palvelut eivät suurimmaksi osaksi ole. Merkittävimpiä esteettömyyden osa-alueita työni näkökulmasta ovat fyysinen ja tiedollinen esteettömyys. Kumpiakaan niistä ei täysin toteudu SPR:n Espoon nuorten turvatalolla tällä hetkellä. Kumpaankin voidaan kuitenkin vaikuttaa. Myös ajatukset sosiaalisesta esteettömyydestä nostivat ajoittain päätään keskusteluissani turvatalon työntekijöiden kanssa. Yksi suurimmista innoittajistani tämän työn tekemiseen on löytää keinoja saattaa vammaiset nuoret samojen palveluiden piiriin muiden nuorten kanssa. Sen mahdollistaminen edellyttää esteettömyyskysymysten pohtimista. Joissain käymissäni keskusteluissa ilmeni, ettei keskustelukumppanini ollut koskaan tullut ajatelleeksi, ettei vammaisia ja vammattomia nuoria ole välttämätöntä erottaa omiin ryhmiinsä esimerkiksi aktiviteetteja suoritettaessa. Onneksi lainsäädäntö tukee pyrkimystäni kohti yhdenvertaisempia ja saavutettavampia palveluita, vaikka eivät suoraan niitä takaakaan.

Laki digitaalisten palveluiden Tarjoamisesta astui voimaan 1.4.2019 (laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta 306/2019, 16§).

Tällä lailla pannaan täytäntöön julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102, jäljempänä saavutettavuusdirektiivi. (laki digitaalisten palveluiden Tarjoamisesta 306/2019, 1§).

Saavutettavuusdirektiivi koskee kaikkia julkisen sektorin verkkosivujen lisäksi myös esimerkiksi pankkiautomaatteja ja matkalippuautomaatteja sekä julkista liikennettä, kuten metroja ja junia. Vaikka saavutettavuusdirektiivi velvoittaa vain julkisen sektorin toimijoita, olisi minusta hyvä punaiselle ristille järjestönä, jos verkkosivuista tehtäisiin saavutettavat ja sitä turvatalopalveluiden johtajalle ehdotinkin, kun harjoitteluni aikana puhuin asiasta hänen kanssaan.

Saavutettava palvelu tai tuote on sellainen, jota kaikkien on mahdollista käyttää yhdenvertaisesti vammoista tai toimintarajoitteista huolimatta. (papunet.fi, 2019)

Mietin myös sitä kannattaisiko selkokieltä alkaa käyttää Punaisen ristin turvataloista ja niiden palveluista viestittäessä. Selkokeskuksen verkkosivuilla selkokeli määritellään näin:

Selkokieli on yleiskieltä helpompaa suomea. Selkokieli on suomen kielen muoto, jossa kieltä on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luottavamaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Selkokeskus.fi, 2018)

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista määrittää tulkkauspalveluiden edellytykset seuraavasti:

Oikeus tulkkauspalveluun on henkilöllä, jolla on kuulonäkövamma, kuulovamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen. Lisäksi edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointikeino. (laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 133/2010, 5§)

Turvatalopalveluiden piirissä on myös ulkomaalaistaustaisia nuoria ja perheitä ja tapamisissa käytetään tulkkeja. Tulkin käyttö takaa sen, että jokaisella on oikeus saada

tietoa ja palvelua omalla äidinkielellään. Sen vuoksi uskon, että kuuron henkilön on kohtalaisen helppo tulla asiakkaaksi turvatalolle. Tulkin käyttö ei turvatalolla ole vierasta ja se nähdään ihmisoikeuden mahdollistajana, sen mahdollistajana, että jokainen saisi palvelua omalla äidinkielellään.

Turvatalopalveluista on painatettu esitteitä useilla eri kielillä. Pidän sitä äärimmäisen hyvänä asiana. Se on tärkeää saavutettavuuden kannalta silloin, kun saavutettavuus nähdään laajemmalti kuin vain vammaisiin nuoriin liittyvänä asiana. Yritän ajatella saavutettavuutta tässä opinnäytetyössä laajemminkin kuin vain vammaisuuteen ja vammaisiin nuoriin liittyen, vaikka painotus onkin vammaisten nuorten näkökulmassa.

Alkaessani kirjoittaa opinnäytetyötä minulle ehdotettiin, että voisin koostaa vammaisille nuorille suunnatun esitteen turvatalopalveluista. Siihen koottaisiin kaikki ne turvatalojen palvelut, jotka ovat saavutettavia. Kyseisen esitteen painattaminen selkokielisenä tuntuu erityisen hyvältä ajatukselta. Silloin siitä hyötyisivät sekä sellaiset vammaiset henkilöt, joiden on vaikea ymmärtää yleiskieltä, että sellaiset nuoret tai nuorten perheenjäsenet, jotka eivät osaa suomea kovin hyvin. Turvatalotoiminnasta on olemassa esitteitä useilla kielillä, kuten edellä on mainittu, mutta jos ne loppuvat tai juuri tarvittavalla kielellä ei olekaan esitettä, voisi selkokielisen esitteen antaa luettavaksi.

4.1 Ihmisoikeusperustaisuus tässä työssä

Tiedän, että kuurot ihmiset näkevät itsensä enemmän kieli – ja kulttuurivähemmistönä kuin vammaisina. YK:n yleissopimuksessa vammaisten ihmisten oikeuksista on kuitenkin monien muiden tämän työn kannalta kiinnostavien artikloiden lisäksi artikla 21, sanan – ja mielipiteen vapaus ja tiedon saanti:

Sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen, että vammaiset henkilöt voivat käyttää oikeutta sanan- ja mielipiteenvapauteen, mukaan lukien vapaus etsiä, vastaanottaa ja välittää tietoja ja ajatuksia yhdenvertaisesti muiden kanssa sekä käyttäen kaikkia valitsemiaan tämän yleissopimuksen 2 artiklassa määritellyjä viestintämuotoja, muun muassa:

a) antamalla suurelle yleisölle tarkoitettua tietoa vammaisille henkilöille oikea-aikaisesti ja ilman lisäkuluja sellaisessa saavutettavassa muodossa ja sellaista saavutettavaa teknologiaa käyttäen, jotka soveltuvat eri tavoin vammaisille henkilöille;

- b) hyväksymällä sen, että vammaiset henkilöt käyttävät virallisessa vuorovaikutuksessaan viittomakieliä, pistekirjoitusta, puhetta tukevaa ja korvaavaa viestintää sekä kaikkia muita valitsemiaan saavutettavia viestintäkeinoja, -tapoja ja -muotoja, sekä helpottamalla näiden käyttöä;*
- c) kehottamalla yksityisiä tahoja, jotka tarjoavat palveluja myös internetin välityksellä suurelle yleisölle, antamaan tietoa ja palveluja vammaisille henkilöille saavutettavassa ja käyttökelpoisessa muodossa;*
- d) kannustamalla viestimiä, internetin välityksellä tietoa antavat tahot mukaan lukien, tekemään palvelunsa vammaisille henkilöille saavutettaviksi;*
- e) tunnustamalla viittomakielten käytön ja edistämällä sitä. (yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016, 21§)*

Tukiliiton verkkosivuilla todetaan vammaisten ihmisoikeussopimuksen olevan monella tavalla merkittävä. Se on 2000-luvun ensimmäinen ihmisoikeussopimus ja sen syntyprosessi on ainutlaatuinen. Vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt osallistuivat sopimusneuvotteluihin ja sopimuksen kirjoittamiseen alusta loppuun saakka. Sopimus syntyi hyvässä yhteisymmärryksessä ennätystahdissa.

Ratifioitu sopimus on oikeudellisesti sitova. Ratifioinnilla vahvistetaan vammaisten ihmisten oikeuksien asemaa oikeudellisesti velvoittavina ihmisoikeuksina. Ratifiointi korostaa valtion velvollisuutta toimia oikeuksien edistämiseksi ja syrjinnän torjumiseksi. Sopimuksen toimeenpanoa seuraa YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien komitea. Seurannan keinoina ovat sekä sopijavaltioiden laatimat raportit, että yksilö – ja ryhmävalitukset. (Tukiliitto)

Artiklan 21 lisäksi tämän työn kannalta erityisen kiinnostavia ovat artikkelit 9 ja 19. Artiklassa 9 säädetään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta ja sanotaan seuraavaa:

Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistukseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjotta-

viin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa:

tiedottamiseen, viestintään ja muihin palveluihin, sähköiset palvelut ja pelastuspalvelut mukaan lukien.

Sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla:

Järjestetään avustajia ja muuta apua, mukaan lukien oppaat, lukijat ja koulutetut viittomakielen tulkit, helpottamaan yleisölle avoimien rakennusten ja muiden tilojen esteettömyyttä.

Edistetään uusien tieto- ja viestintäteknologioiden ja -järjestelmien, myös internetin, saavutettavuutta vammaisille henkilöille. (yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016, 9§)

Kolmas tämän työn kannalta kiinnostava artikla vammaisten ihmisoikeussopimuksessa on 19, jossa puhutaan itsenäisesti elämisestä ja osallisuudesta yhteisössä.

Tämän yleissopimuksen sopimuspuolet tunnustavat kaikkien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen oikeuden elää yhteisössä, jossa heillä on muiden kanssa yhdenvertaiset valinnanmahdollisuudet. Sopimuspuolet toteuttavat tehokkaat ja asianmukaiset toimet tehdäkseen vammaisille henkilöille helpommaksi nauttia tästä oikeudesta täysimääräisesti sekä helpottaakseen heidän täysimääräistä osallisuuttaan ja osallistumistaan yhteisöön, muun muassa varmistamalla, että:

koko väestölle tarkoitetut yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan.

(yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016, 19§)

Jo vedoten vammaisten ihmisoikeussopimuksen artiklan yhdeksäntoista kohtaan vammaisten ihmisten oikeudesta osallistua koko väestölle tarkoitettuihin palveluihin vammaisten nuorten kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja muiden aikuisten pitäisi kertoa nuorille myös sellaisista heitä hyödyttävistä tai kiinnostavista palveluista, joita ei ole suoraan suunniteltu tai kohdennettu heille. Koko opinnäytetyöni lähtökohtana on kuitenkin ollut oletama, jonka mukaan tarvetta palveluille on, mutta tieto niiden olemassaolosta on puutteellista myös niiden aikuisten keskuudessa, jotka

kohtaavat nuoria ja ovat parhaassa asemassa ohjaamaan heitä muidenkin kuin omien palveluidensa piiriin.

Keväällä 2019 tehdyn Punaisen Ristin turvatalotyön ihmisoikeusperusteisuutta selvittäneen kyselyn mukaan esteettömyys on yksi niistä kysymyksistä, joka on puhuttanut turvatalojen työntekijöitä paljon. Esteettömyyskysymysten lisäksi on pohdittu fyysisesti vammaisen nuorten tilaa tilanteissa, joissa täytyy päästä äkkiä ulos esimerkiksi tulipalon sattuessa. Lisäksi kyselyssä tuli esiin huoli siitä, että sairaanhoidollinen vastuu voi joidenkin vaikeasti vammaisten nuorten kohdalla olla liian suuri. Minusta on tärkeää, että tällaisiakin asioita katsotaan aina tapauskohtaisesti, koska kokemuksesta tiedän kaksi asiaa. Vammaiset ihmiset saavat osakseen todella paljon sairaanhoidollisia toimia ja olisi todella mukavaa, jos jossain ei tulisi nähdäksi sairaanhoidollisten toimien kautta. Tietenkin sairaanhoidolliset toimet ovat yleensä niitä tarvitsevien hyvinvoinnin kannalta olennaisia, mutta turvatalon palveluihin hakeuduttaessa pyritään yleensä ratkaisemaan jotakin muuta ongelmaa kuin fyysistä vammaa. Silloin olisi minun mielestäni suotavaa pohtia onko olemassa sellaisia ratkaisuja, joilla mahdollistetaan fyysisesti vammaisen nuoren majoittuminen nuorten turvatalolla, jos se on tarpeellista ja onnistuu fyysisten puitteiden puolesta. Voisiko nuoren henkilökohtainen avustaja tulla hänen kanssaan, vaikka joka ilta turvatalolle ja auttaa ruokailussa tai muissa illan aikana tapahtuvissa toiminnoissa tarvittaessa? Samoin aamulla. Tai voisiko vammaisen nuoren majoittaa Punaisen ristin Espoon nuorten turvatalolla siihen huoneeseen, jossa on kaksi makuupaikkaa, jos hänellä olisi yölläkin henkilökohtainen avustaja? Tai minkä verran turvatalon työntekijät voivat auttaa, vaikka se ei lukisikaan heidän työtehtävissään? Onko esimerkiksi liian paljon pyydetty, että joku työntekijä tai vapaaehtoinen kokoaa päivällislautasen nuoren ohjeiden mukaan tai katsoo, että tuoli on sellaisella etäisyydellä ruokapöydästä, että ruokaileminen on mahdollista? Voisiko sokealle esimerkiksi kertoa mitä ruokapöydässä on ja missä mikin astia sijaitsee tai voisiko valmiiksi kootusta ruokalautasesta kertoa, että riisi on oikeassa reunassa ja lihakastike sen päällä ja, että salaatti on vasemmassa yläkulmassa? Tietenkin tällaiset avuntarpeet täytyy nuoren itsensä ilmaista, mutta vammaiset ihmiset ovat yleensä varsin hyviä kertomaan omista avuntarpeistaan ja siitä miten heitä pitää auttaa.

5 MIKSI VAMMAISIA NUORIA EI OHJATA TURVATALOPALVELUIDEN PIIRIIN?

Tein kyselyn, jonka kysymyksillä halusin selvittää ennen kaikkea sen miten hyvin Espoon alueen sosiaalityöntekijät ja muut nuorten kanssa työskentelevät ovat perillä Espoon nuorten turvatalon palveluista. Kyselyyn tuli yhteensä 25 vastausta. Valitsin kvalitatiivisen kyselyn tutkimusmenetelmäksi, koska turvatalon työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen ja omakohtaisen kokemuksen perusteella muodostui päässäni hyvin pian olettama siitä mitkä ovat syyt sen taustalla, ettei vammaisia nuoria kovin usein nähdä turvatalojen asiakaskunnassa. Koska halusin kyselyllä selvittää lähinnä laadullisia enkä määrällisiä asioita, melko alhaiseksi jäänyt vastanneiden määrä ei haittaa merkittävästi. Laatimassani kyselyssä oli hyvin vähän määrällisiin asioihin keskittyneitä kysymyksiä. Oli tärkeää kysyä esimerkiksi, kuinka moni kyselyyn vastanneista on joskus lähettänyt tai pohtinut vammaisen nuoren tai hänen perheensä ohjaamista turvatalopalveluiden piiriin. Tätäkin tärkeämpää oli kuitenkin selvittää miksi vammaisia nuoria ei ohjata turvatalojen palveluiden piiriin. Sen lisäksi esitin kyselyssäni kysymyksiä siitä, millaisia toiveita vastaajilla itsellään on tilanteen muuttamiseksi. Mitä he kaipaavat? Saatuaani kyselyn kautta vastaukset kysymyksiin mitä ja miksi on konkreettisia ideoita ja ajatuksia kohtalaisen helppo esittää.

Käytän numeeristen kysymysten havainnollistamiseen kaavioita ja poimin avoimista vastauksista merkittävimmät ja kuvaavimmat nähtäväksenne. Liitän työhön myös taulukoita, joissa erittelen keitä muut vastaajat ovat olleet. Vastaajamäärät erittelen merkinnällä N =

Lähetin kyselyn Espoon alueen lastensuojelun, -perhesosiaalityön ja vammaissosiaalityöntekijöille. Heidän lisäksi kysely lähti myös Espoon ohjaamotalon työntekijöille, kouluille ja nuorisopoliklinikalle. Kyselyn saaneet valikoituivat sen mukaan mitkä tahot yleensä lähettävät nuoria turvatalopalveluiden piiriin. Espoon alueen vammaissosiaalityöntekijöille lähetin kyselyn silkasta mielenkiinnosta. Vammaissosiaalityöstä ei turvatalon työntekijöiden mukaan ole koskaan lähetetty nuoria turvatalolle, mutta olin utelias kuulemaan mitä he vastaisivat kyselyyn. Vammaissosiaalityöstä ei kuitenkaan tullut yhtään vastausta. Vastaajista 12% edusti perhesosiaalityöntekijöitä, 12% ohjaamotyöntekijöitä, 32% lastensuojelun työntekijöitä ja 44% jotain muuta. Ky-

selyn vähäinen vastaajamäärä johtuu osittain siitä, että lähetin kyselyn vastaaville henkilöille, jotka puolestaan jakoivat kyselyä alaisilleen. Joistain sähköposteista tuli myös automaattinen ilmoitus siitä, ettei osoite ole käytössä. Turvatalon tiedostoista ei kuitenkaan löytynyt korvaavia.

kyselyni kysymykset voi karkeasti jakaa kahteen osaan. On kysymyksiä, joilla pyritään selvittämään, onko kyselyyn vastanneiden asiakaskunnassa ylipäänsä vammaisia nuoria tai heidän perheitään ja ovatko työntekijät koskaan lähettäneet tai edes pohtineet vammaisen nuoren tai hänen perheensä lähettämistä turvatalopalveluiden piiriin. Sen lisäksi on kysymyksiä, joilla selvitetään kuinka paljon vastaajilla itsellään on tietoa turvatalopalveluista, mistä he toivovat lisätietoa ja millä tavalla. Vaikka vastaajamäärä olisikin voinut olla suurempi on vastaajia mielestäni riittävästi siihen, että vastauksia näihin kysymyksiin voidaan selvittää ja ratkoa kyselyn vastausten perusteella.

taulukko 1 Vastanneiden määrät

Muut vastanneet	
Koulut	N=4
Opiskelijahuolto	N=4
Nuorisopoliklinikka	N=3

taulukko 2 Muut vastanneet lukuina

68% vastaajista kertoo, että heidän asiakkaissaan on ollut vammaisia nuoria tai heidän perheitään. Osaltaan lukua varmaan selittää se, että 44% vastaajista edusti kouluja ja nuorisopoliklinikan työntekijöitä ja nykyisin normaaliin perusopetukseen integroituja lapsia ja nuoria on paljon. 68% sisältää kuitenkin muitakin kuin nuo itsensä muu-kategoriaan sijoittaneet vastaajat. Tulos yllätti minut, koska kuvittelin, ettei vammaisia nuoria oikeastaan ole muiden kuin vammaisille tarkoitettujen palveluiden piirissä. Siinä minulle itselleni jotain ajateltavaa.

Kuitenkin vain 8% vastaajista kertoo ohjanneensa vammaisen nuoren joskus turvatalopalveluiden piiriin ja saman verran vastaajia kertoo pohtineensa vammaisen nuoren ohjaamista turvatalopalveluiden piiriin, mutta luopuneensa ajatuksesta kuitenkin. Ne kaksi vastaajaa, jotka kertoivat joskus pohtineensa vammaisen nuoren ohjaamista turvatalopalveluiden piiriin, mutta luopuneensa siitä sitten, perustelivat päätöstään avoimissa vastauksissa seuraavasti:

Turvatalo ei ottaisi lasta vastaan, joten turha edes ohjata sinne. – Kyselyn vastaaja
Olen pohtinut miten nuori pärjää siellä ns. tavallisten nuorten kanssa ja miten ohjaajat osaavat auttaa vammaista nuorta. – Kyselyn vastaaja

Erityisesti ensimmäinen kommentti kiinnitti huomioni. Turvatalon henkilökunta tiedostaa ongelman, jonka tilojen fyysinen esteellisyys tuottaa. Vuonna 2019 tehdyssä selvityksessä työntekijät pohtivat myös sitä, etteivät he voi ottaa yksittäisestä nuoresta liikaa vastuuta eivätkä ruveta avustajiksi. Harjoitteluni aikana kävin kuitenkin aiheesta keskusteluita työntekijöiden kanssa ja he kaikki totesivat, että tällaiset asiat katsotaan aina tapauskohtaisesti. Kaikilla on halu auttaa nuorta parhaalla mahdollisella tavalla, vaikka hän olisikin vammaisen ja siksi minusta on kovin surullista, että

joku kyselyyn vastaajista on sitä mieltä, ettei nuorta kannata edes ohjata turvatalopalvelujen piiriin, koska häntä ei kuitenkaan otettaisi siellä vastaan. Se voi toki pitää paikkansa, mutta varmasti yhdessä voitaisiin pohtia, onko turvatalolla joku sellainen palvelu, josta nuori hyötyy ja mihin hänet voisi ohjata, jos turvatalo ei ole oikea paikka.

28% vastaajista oli sitä mieltä, että on olemassa sellainen paikka, johon vammaisen nuoren tai lapsen voi sijoittaa nopeasti ja lyhytaikaisesti, jos nuoren henkilökohtaisen avun tarve on suuri. 4% oli sitä mieltä, että sellaista paikkaa ei ole ja 68% ei tiennyt vastausta.

Kysymys siitä onko olemassa sellaista paikkaa, johon vaikeasti vammaisen nuoren voisi tarvittaessa sijoittaa nopeasti, oli kyselylomakkeessa kokonaistilanteen kartoittamiseksi. Turvatalolle ei voida ottaa todella paljon apua tarvitsevia nuoria, siksi ettei työntekijän resursseja voi sitoa vain yhteen nuoreen. Minulla tietenkin heräsi huoli siitä mihin vaikeasti vammaisen nuoren voi ohjata, jos tarve on suuri ja akuutti. Kyselyn mukaan sellainen paikka kuitenkin on olemassa, joten tarvittaessa nuori voisi varmasti yöpyä jossain muualla ja käydä keskustelemassa itseään askarruttavista asioista turvatalolla.

84% vastaajista kokee, että heillä on tarpeeksi tietoa SPR:n Espoon nuorten turvatalon palveluista. 92% vastaajista kertoo tietävänsä, että turvatalolla on muitakin palveluita kuin väliaikaismajoitus, esimerkiksi verkkoperustaista perhetyötä kehitetään. 8% eli vastaajista kaksi ei kuitenkaan tiennyt. Vastaukseksi avoimeen kysymykseen siitä olisiko tieto muista palveluista ja verkkoperustaisen perhetyön kehittämisestä voinut vaikuttaa heidän päätökseensä ohjata vammaisen nuori turvatalopalveluiden piiriin, toinen totesi, että se olisi voinut vaikuttaa ja toinen ei osannut sanoa.

6. KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Kysyttäessä toiveista ja tarpeista, joita vastaajilla on SPR:n Espoon nuorten turvatalolle erityisesti esiin, nousi tarve saada lisää tietoa muistakin turvatalon palveluista kuin kriisimajoituksesta:

Avoimissa ovissa kuulin itse joitain vuosia sitten, että Nuorten Turvatalolla tehdään mm. tukikäyntejä nuorten ja perheiden kanssa sekä autetaan asunnon saamisessa.

Tätä en tiennyt - tämä voisi olla selvemmin näkyvissä turvatalon nettisivuilla ja mainoksissa. Nuorillakaan ei vaikuta olevan tietoa tästä ja usein ensireaktio nuorilta ja varsinkin vanhemmilta on turvataloa esim. perheen vuorovaikutusvaikutusten selvittelyyn tarjotessani, että ei kai me nyt ihan sellaista tarvita. Eli enemmän tietoa siitä, että siellä voidaan selvittää riitoja ja hankalia tilanteita myös, vaikka kotona hyvin pystyy asumaan eikä ole esim. väkivaltaa tai päihdeongelmia kotona. – kyselyyn vastaaja

Asumisentukeen liittyvät palvelut esille ja jalkautetuksi vielä enemmän. Niin yleinen aihe ja huoli kuitenkin monelle nuorelle aikuiselle. – kyselyyn vastaaja

Haluan enemmän tietoa muista palveluista, liian usein osaamme kertoa vain kriisimajoituksesta. – kyselyyn vastaaja

Toisena selkeänä asiana nousi toive, että turvatalolta tehtäisiin enemmän vierailuja esimerkiksi kouluihin tai ohjaamotaloon:

Että tulisitte esittäytymään ohjaamotalon laajennettuun viikkokokoukseen ja kertomaan palveluistanne. – kyselyyn vastaaja

Ei alan ammattilaisille korona epidemian jälkeen jälleen info/tutustumistapahtuma. – kyselyyn vastaaja

Nuoret saavat tietoa turvatalosta matalalla kynnyksellä. Esim. Turvatalon työntekijän käynnit koululla. – kyselyyn vastaaja

Voisiko jotain jalkautuvaa työtä pohtia, esim. kouluille? – kyselyyn vastaaja

Yllä mainittujen asioiden lisäksi oli muutama maininta viestintäkatkoksista ja toiveita jalkautuvammasta työstä, sekä perheille mahdollisuus käsitellä akuuttia tilannetta perhetyön ohjauksessa. Turvatalolle pääsee useimmiten hyvin lyhyellä varoitusajalla, mutta ilmeisesti kaivataan tukea vielä akuutimpien tilanteiden purkamiseen. Kyselyn perusteella ne, jotka ovat jo tehneet yhteistyötä turvatalon työntekijöiden kanssa ovat tyytyväisiä siihen millaista yhteistyö on ollut tähän asti ja toivovat sen jatkuvan samaan malliin.

Pääosin vastaukset, joissa toivotaan lisää kouluvierailuja ja enemmän tietoa muistakin palveluista, kuin kriisimajoituksesta, puhuvat sen puolesta, että olettava, joka

minulla oli turvatalopalveluiden tunnettuudesta aloittaessani harjoittelun ja opinnäytetyön SPR:n Espoon nuorten turvatalolla, pitää jokseenkin paikkansa. Monet niistä nuorten kanssa toimijoista, jotka eivät aktiivisesti ole tekemisissä nuorten turvatalon työntekijöiden tai palveluiden kanssa, tuntevat toimintaa kovin yksipuolisesti ja toivovat saavansa lisää tietoa. Vastausten perusteella koetaan myös, että nuorille itselleen pitäisi viedä tietoa enemmän suoraan turvatalon työntekijöiden toimesta.

Kysyttäessä miten toiveisiin ja tarpeisiin tulisi vastata mainittiin ratkaisuksi mm. eriliset esitteet ammatilaisille ja nuorelle/perheelle sekä kouluvierailut ja erityisesti kotipolkuhankkeen esittäytyminen ohjaamotalolla.

Kyselyn tulosten ja harjoitteluajanani tekemieni havaintojen perusteella sekä sen turvaamiseksi, että vammaiset nuoret varmasti saisivat tietoa, turvatalopalveluista ehdotan alusta asti ajatuksena eläneen kohdennetun esitteen tekemistä vammaisille nuorille, mutta kyselyn vastaajan toiveen mukaisesti myös työntekijöille. Lisäksi lieinee suotavaa pohtia mahdollisuutta tehdä enemmän kouluvierailuja ja eteenkin Kotipolku-hankkeen tiimoilta käyntiä Espoon ohjaamotalolla, koska sitä kyselyssä erikseen pyydettiin. Näiden lisäksi ehdotan, että Espoon nuorten turvatalolta yritetään järjestää tapaaminen erityisesti Espoon vammaissosiaalityöntekijöiden kanssa. Heidän edustajistaan kukaan ei vastannut lähetettyyn kyselyyn ja muiden toimijoiden toimesta turvatalopalveluiden piiriin ohjattujen vammaisten nuorten määrä on hyvin vähäinen. Lisäksi se, että joku nuori ohjataan turvatalopalveluiden piiriin, on eri asia kuin se ottaako nuori tai hänen huoltajansa oikeasti yhteyttä turvataloon. Lisäksi minusta on tärkeää, että turvatalolta viestitään selkeästi suoraan vammaispalvelun työntekijöille, että halu auttaa kaikkia nuoria on olemassa. Sellaisia nuoria, jotka eivät koskaan ilmaannu sitä hakemaan on vain vaikea auttaa. Lisäksi törmätään väistämättä kysymyksiin esteettömyydestä, saavutettavuudesta ja henkilökohtaisesta avusta. SPR:n Espoon nuorten turvatalo on fyysisesti esteellinen, eikä siitä pääse mihinkään, koska muuttaminen tuskin on ajankohtaista. Työntekijät eivät myöskään voi ruveta kenenkään henkilökohtaisiksi avustajiksi, mutta ratkaisuja esimerkiksi avustajakysymyksiin voi ratkoa parhaiten vammaissosiaalityöntekijöiden kanssa, jotka tietävät esimerkiksi avustajatuntien myöntämisestä. Varmasti nuoren kokonaisvaltaisen auttaminen on kaikkien tavoite ja esimerkiksi avustajatunteja voi tätä varten saada lisää. Kunhan päästään yhteisymmärrykseen siitä mikä on turvatalon työnteki-

jän rooli ja mahdollisuus nuoren auttajana ja mikä taas olisi avustajan rooli mahdollisesti esimerkiksi kriisimajoituksessa yöpymisen mahdollistajana, jos vammaisen nuoren liikuntakyky sen muuten sallisi. Jos taas ei salli, mikä on se paikka, johon nuoren voisi majoittaa turvatalon sijaan ja millainen rooli turvatalolla siinä tapauksessa olisi nuorta auttavana tahona. Verkkoperustainen perhetyö ja itsenäistymisen-tuen sekä kotipolku-hankkeen toimesta tapahtuva jalkautuva työ tekevät turvatalon palveluista saavutettavia ja mahdollisia myös vammaisille nuorille, vaikka ne eivät täysin fyysisesti esteettömiä olekaan. Tärkeintä on ilmaista, että myös vammaiset nuoret ovat tervetulleita turvatalolle ja, että heitä halutaan auttaa. Siihen täytyy vain löytää oikeat keinot yhdessä nuoren itsensä, hänen perheensä ja hänen muun verkostonsa kanssa.

Opinnäytetyötäni voidaan hyödyntää muiden vastaavien hankkeiden kehittämisessä, sillä katson siinä saavutettavuutta eri tavalla kuin uskon kovin monen saavutettavuutta pohtineen sitä katsoneen. Suomen Punaisen Ristin Espoon nuorten turvatalon fyysinen esteellisyys pakotti minut etsimään laajempaa kuvausta saavutettavuudelle. Saavutettavuus on aiemmin työssäni esiintyvän määritelmän mukaan määritelty voimakkaasti verkkopalveluihin liittyväksi asiaksi. Minun oli vaikea hyväksyä sitä määritelmää, koska se ei vastannut tarpeeseeni. Jatkoin etsimistä ja löysin onneksi saavutettavuuden määritelmän, jossa saavutettavuus määritellään monitahoiseksi – ja ulotteiseksi asiaksi. Toivon, että opinnäytetyöni saa lukijansa näkemään saavutettavuuden moninaisuuden. Työtä tehdessäni olen joutunut pohtimaan paljon sitä mitä tehdä ja miten taata saavutettavuus silloin, kun jokin asia kuten fyysinen saavutettavuus ei toteudu ja sen toteuttaminen on mahdotonta ja vaatii toimenpiteitä joihin turvatalon työntekijät itse eivät voi ryhtyä. Toivon myös, että opinnäytetyöni korostaa inhimillisen kohtaamisen merkitystä riittävästi, jotta seuraavia saavutettavuuskysymyksiä pohtivat henkilöt muistaisivat esimerkiksi sen, että vammaiselle henkilölle riittävästä saavutettavuudesta tietää parhaiten vammaisen henkilö itse. Yleensä vastauksia saa, kun kysyy kysymyksiä rohkeasti. On ammattilaisten tehtävä olla tietoisia siitä, millaisia palveluita on olemassa. Jos ei tiedä, pitää kysyä ja olemassa oleva tarjonta pitää esitellä vammaiselle nuorelle liikaa sensuroimatta.

LÄHTEET

Ahponen, Helena, 2008 Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen Sosiaali – ja terveysturvan tutkimuksia 94 kelan tutkimusaineisto Helsinki

(verkkoartikkeli) Bury, Mike 1996. Exploring the divide, The disability press. Defining and researching disability: challenges and responses <https://disability-studies.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/40/library/Bury-exploring-the-divide-ch2.pdf> viitattu 20.4

Eriksson, Susan, 2008 Erot, elämä ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3/2008 SOLVER palvelut OY Anjalankoski 2008

(verkkojulkaisu) Kivelä, Juha, Päivi, Nurmi-Koikkalainen, Ristikari, Tiina & Hiekkala, Sinikka Liikkumisrajoitteiset nuoret suomessa – määrät, diagnoosit, syrjäytymisriskit ja elämänlaatu työpäperi 19/2019 <http://www.julkari.fi/handle/10024/138214> viitattu 7.4

Kilpelä, Niina 2013. Yhtenä joukossa vai ympäristön ehdoilla?. Teoksessa Matti Laitinen (Toim.) Pitääkö joka paikkaan päästä?. Kansanvalistusseura, sivistystä kaikille – julkaisusarja, 62-77

Malm, Karla, 2018 Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija, Helsinki Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 208, verkkojulkaisuja 133 sarja: kenttä

Punaisen Ristin vuosikertomus 2018 https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/vuosikertomus_2018_su_allekirjoitettu_pakattu.pdf viitattu 19.4

Turvatalon omavalvontasuunnitelma 2018-2019

Lakiperusta

Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta 306/2019

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista 133/2010

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

verkkosivut

Celia. Yleistä tietoa saavutettavuudesta. Viitattu 1.4.2020 <https://www.celia.fi/saavutettavuus/>

Papunet 2019. Mitä on saavutettavuus? Viitattu 26.4 <https://papunet.net/saavutettavuus/mita-on-saavutettavuus>

Punainen Risti 2020. Periaatteet. Viitattu 16.4.2020 <https://www.punainenristi.fi/periaatteet>

Punainen Risti 2020. Tukea nuorille ja perheille. Viitattu 26.4.2020 <https://www.punainenristi.fi/hae-tukea-ja-apua/nuorten-turvatalosta/tietoa-turvataloista>

Selkokeskus 2018. Selkokieli. Viitattu 1.4.2020 <https://selkokeskus.fi/selkokieli/>

Tukiliitto. YK:n vammaissopimus. viitattu 7.4.2020 <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/perus-ja-ihmisoikeudet/ykn-vammaissopimus/>

Väestöliitto 2020. Vähemmistöstressi. Viitattu 25.4.2020 https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/sateenkaariparit/vahemmistostressi/

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Punaisen ristin turvatalopalveluiden saavutettavuus

Olen Selda Demirtas loppuvaiheen yhteisöpedagogiopiskelija Humanistisesta ammattikorkeakoulusta ja

teen opinnäytetyötä Punaisen ristin Espoon nuorten turvatalolle. Opinnäytetyöni aihe on

turvatalopalveluiden saavutettavuus.

Toivoisin, että vastaisit kyselyyni ja auttaisit minua selvittämään kuinka saavutettavia turvatalojen

palvelut ovat ja voidaanko tilannetta muuttaa ja mitä siihen vaaditaan. Kyselyyn vastaaminen vie arviolta

5-15 min.

Olennainen osa opinnäytetyötäni on myös palveluiden markkinoinnin kehittäminen sen vuoksi tähän kyselyyn vastaaminen, on äärimmäisen tärkeää. Tavoitteena on kehittää palveluiden markkinointia niin, että se vastaisi kaikkien osapuolten tarpeita ja tietoa olisi saatavilla riittävän paljon.

Opinnäytetyössäni ei käy ilmi yksilötasolla kuka on vastannut kyselyyn mitenkään.

Liite 2. kyselyn kysymykset

1. Mitä sosiaalityön osa-aluetta edustat?

Lastensuojelu

Perhesosiaalityö

Vammaissosiaalityö

Ohjaamotalo

Muu

2. Onko asiakkaanasi koskaan ollut vammaista nuorta tai perhettä, jossa on vammaisen nuori?

Kyllä

Ei

3. Oletko koskaan ohjannut vammaista nuorta turvatalopalveluiden piiriin?

Kyllä

En

4. Oletko koskaan pohtinut vammaisen nuoren ohjaamista turvatalopalveluiden piiriin, mutta

luopunut siitä sitten?

Kyllä

En

5. Miksi?

6. 5. Onko olemassa joku sellainen paikka, johon vammaisen lapsen tai nuoren voi sijoittaa

lyhytaikaisesti ja nopeasti, jos sille on tarvetta ja nuorella on runsas henkilökohtaisen avun tarve

(esim. lääkkeitä, joiden ottamisesta ei selviä itse, tarve kääntää yöllä)?

Kyllä

Ei

En tiedä

Turvataloa ja sen palveluita koskevat tiedot ja toiveet

7. Koetko, että sinulla on tarpeeksi tietoa nuorten turvatalon palveluista

Kyllä

En

8. Mistä turvataloon ja sen palveluihin liittyvästä erityisesti haluaisit lisätietoa?

9. Millaisessa muodossa Espoon nuorten turvataloon ja sen palveluihin liittyvän tiedon pitäisi sosiaalityöntekijän näkökulmasta olla, jotta se olisi mahdollisimman saavutettavaa?

10. Tiesitkö, että Espoon nuorten turvatalo tarjoaa muitakin palveluita kuin kriisimajoitusta? Muissa palveluissa tehdään myös liikkuvaa työtä ja verkkopohjaista perheytyötä kehitetään.

Kyllä

En

11. Jos olisit tiennyt, olisiko se vaikuttanut antamaasi palveluohjaukseen? Miten?

12. Mitä toiveita ja tarpeita sinulla on nuorten turvatalolle?

13. Miten toivot, että niihin vastattaisiin?

Liite 3. Hahmotelma vammaisille nuorille kohdennetusta Suomen Punaisen Ristin turvatalopalveluiden esitteistä.

Mielestäni esitteessä pitäisi korostaa niitä palveluita, jotka ovat saavutettavia. ITU ja Kotipolku tekevät liikkuvaa työtä ja yksilö – ja perheneuvottelut voidaan järjestää myös etäyhteydellä. Tulkkien käyttö on tuttua turvatalotoiminnassa.

Ihmisen kohtaamista ja ratkaisukeskeisyyttä olisi mielestäni hyvä korostaa. Halutaan auttaa kaikkia ja pyritään esimerkiksi selvittämään olisiko vammaisen nuoren jollain tavalla mahdollista esimerkiksi majoittua kriisimajoituksessa, jos sille on tarvetta Selkokieliä kannattaa harkita.